

Recerca del folklore musical de la Ribera d'Ebre/2

Robert Faltus

L'objectiu de recollir i recuperrar el repertori de folklore musical de la Ribera d'Ebre continua en el seu tercer any dut a terme des de l'Escola Municipal de Música i Dansa de Móra d'Ebre amb el nom "Món Propi". Durant l'any 2006 es va fer la segona fase de recopilació del material sonor i visual mitjançant un extens treball de camp. A més de les entrevistes amb els informadors individuals, la novetat d'aquesta edició va ser la documentació d'algunes activitats tradicionals de caràcter social on la música popular i tradicional és el principal protagonista. Aquest és el cas de festes locals com la Festa de Sant Jeroni, la fira medieval Móra Morisca o l'ofrena floral en la Diada Nacional de Catalunya a la població de Móra d'Ebre, en la qual els rams de flors es col·loquen a l'aigua del riu Ebre i el corrent se'ls enduu riu avall.

Durant les entrevistes i la documentació de les festes es van obtenir gravacions sonores d'una duració total de 8 hores aproximadament, acompanyades d'unes 110 fotografies i 80 documents visuals escanejats. En la recerca corresponent a l'any 2006 intervenen 12 informadors par-

ticulars d'edats entre 41 i 82 anys i 6 col·lectius (entitats). El material enregistrat procedeix de Móra d'Ebre, Miravet, la Palma d'Ebre, la Torre de l'Espanyol i Paüls.

El repertori documentat és molt variat, depenent de l'interpret, la seva edat i la situació durant l'enregistrament. Uns intèrprets ens ofereixen informació sobre costums tradicionals, poesia popular; altres canten jotes, corrandes, cançons infantils o cançons de guerra, expliquen dites, contes, acudits, etc. Uns canten, altres toquen un instrument o reciten poesia. És material folklòric après de forma oral al carrer o dels familiars i amics, fins i tot cançons amb lletra o poesia de pròpia creació com és el cas dels nombrosos enregistraments de la jota. La gran tradició jotera en els territoris ebrencs ens ha portat fins i tot a una trobada popular de jotes celebrada en la localitat de Paüls, a la comarca veïna del Baix Ebre.

En la recerca del material folklòric musical de la Ribera d'Ebre ens hem concentrat sobretot a recopilar cançons de tradició oral procedents dels informadors que viuen a la zona geogràfica de la Ribera d'Ebre. La major part

dels informadors hi van néixer i van passar-hi tota o la major part de la seva vida. Podríem constatar que el repertori musical recopilat d'aquestes persones constitueix el repertori musical popular actual d'aquesta zona. Tot i que en molts casos la procedència exclusiva del material i la seva referència a aquest territori és dubtosa, ens podem atrevir a constatar-ho, ja que forma part del coneixement espiritual de la gent que hi viu i hi exerceix la seva feina. Un exemple d'aquest fet és la jota, que, tot i que prové de l'Aragó, és el gènere més conegut i més popular, i s'estén entre la major part dels informadors entrevistats, tant en el passat com en l'actualitat.

Un altre grup de material freqüent han estat les cançons de joc infantil, proporcionades sobretot per la part femenina dels nostres informadors. Algunes d'aquestes cançons també són conegudes en altres zones de Catalunya ("Una plata d'enciam") o estan esteses per tot l'Estat espanyol ("Dónde están las llaves", "El cocherito leré"). És cert que el descobriment d'aquestes cançons conegudes no té tant de valor, però no les podem excloure només per aquesta raó del repertori tradicional perquè, juntament amb les altres, aquestes cançons també constitueixen el saber popular lligat a una zona concreta.

D'altra banda, hem pogut descobrir moltes de les cançons, dites o corrandes que sí que documenten i manifesten la seva originalitat, autenticitat i connexió amb la procedència territorial. Exemples en són les cançons i

*Petits joteros de Païls, els futurs portadors de la tradició folclòrica.
Fotografia: Robert Faltus (2006).*

dites toponímiques “Al entrar en Móra de Ebro”, “Gent de Móra, gent traïdora”, “A Tivissa canten missa”, “Miravete, Miravete, dónde te has metido”, “Al pasar la barca” o altres cançons que s’han conservat a la zona durant més de cinquanta anys (suficients per considerar-les tradicionals segons la tesi del prestigiós etnomusicòleg hongarès Béla Bartók). L’antiguitat de les cançons està documentada ja que les trobem tant en la recopilació feta en la zona en les investigacions anteriors com també en la nostra actual. També és cert que moltes de les cançons van morir juntament amb els seus portadors i mai més es podran recuperar.

En el cas de la informadora Pepita Griñó de Miravet, vam poder comprovar que la memòria és una essència molt fràgil. Durant l’entrevista que li vam fer, es va poder recordar només de

dues cançons, tot i que en l’entrevista de l’any 1988 n’havia cantat moltes més. Aquesta experiència ens condueix a afirmar que si les entrevistes no es fan immediatament quan es presenta l’ocasió, la informació es perd per sempre.

Tenint en compte la investigació feta els anys 1988-89 per Salvador Palomar, podem constatar que moltes de les cançons que es van recopilar en aquesta zona fa 18 anys ja no existeixen, o com a mínim ningú se’n recorda. El “Gerineldo”, que va ser la cançó més freqüent en l’esmentada recerca de Palomar, és avui en dia una peça totalment oblidada que cap de les persones entrevistades avui ha sentit mai. En canvi, hi ha material que sí que existeix i ha perdurat. A més de les dites toponímiques, es tracta de cançons en català com “Demà és festa, sant Josep la fa”, “A la plaça

ballen coques (la Caterineta)” o la coneguda “Estando la Coronela” o “Estaba la Coronela”. Ara bé, part d’aquestes cançons segurament forma part d’un repertori més extens territorialment també fora de Catalunya.

Una altra de les diferències és la lingüística: fa vint anys, la major part del repertori conegut com a popular i tradicional era en castellà. Avui en dia, en canvi, sembla que el català vagi guanyant cada vegada més importància. Hem de concloure que el repertori recopilat en el marc d’aquest projecte és en la seva globalitat diferent del recopilat fa divuit anys.

El repertori folklòric d’un territori, però, sempre ha anat variant parcialment i sempre ha estat històricament variable. Una part es manté i una altra part, com ara les cançons actuals o de moda, és substituïda. Es tracta d’un procés de selecció natural que, a l’igual que en la natura, també funciona en la tradició oral popular. Quina part del repertori actual es mantindrà i sobreviurà els propers vint anys? La resposta és no només una qüestió del temps, sinó que també depèn de la gent que se n’apropriarà i el rebrà com a seu. Per aquesta raó el projecte “Món Propi” té un pla d’introducció del material recuperat dins de l’ensenyament musical.